

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**

Amaç ve Kapsam: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nin amacı, sosyal bilim alanlarında ve disiplinlerarası çalışmalarda yüksek akademik standartlarda bilime katkı sağlamak, global bir bakış açısıyla özgür bilimsel düşünce gücünü desteklemek, meslek kuruluşları ve bireylerin ulusal ve uluslararası gelişmelerine yardımcı olmak, alanındaki gelişmeleri takip etmek ve bu alanlarda Türkçe ve İngilizce akademik kaynak oluşturmaktır.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Arkeoloji, Antropoloji, Psikoloji, Felsefe, Sosyoloji, Coğrafya, Edebiyat, Dil, Eğitim Bilimleri, İşletme, Girişimcilik, Örgütsel Davranış, İktisat, Turizm, İstatistik, Hukuk, Siyaset Bilimi, Kamu Yönetimi, Uluslararası İlişkiler, İletişim, Tarih, Sanat Tarihi, Güzel Sanatlar ve Spor Yönetimi gibi sosyal bilim alanlarındaki bilimsel çalışmaların yanı sıra disiplinlerarası çalışmalara da yer veren uluslararası hakemli bir dergidir. Derginin yayım dili Türkçe, İngilizce ve Almanca'dır.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, uluslararası hakemli dergi statüsünde yılda iki kez yayımlanmaktadır.

Telif Hakkı: Dergide yayımlandıktan sonra, yayımlanan yazıların telif hakkı Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne aittir. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün yazılı izni olmaksızın dergide yayımlanan hiçbir materyal herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz, fotokopi veya taksir edilemez. Dergide yayımlanan yazıların bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Editör Yazışma ve Abonelik Adresi

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü, 2000 Evler Mah. Zübeyde Hanım Cad. 50300 Nevşehir, TÜRKİYE
Tel:+90 384 2281000 Faks:+90 384 2281039
e-posta: sbedergi@nevsehir.edu.tr

Baskı: SİMTEL OFSET MATBAACILIK
Basım Yayın Teks.Mob.San. ve Tic.Ltd.Şti
Kapak Tasarım: Bülent BİLGİN

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli University
Journal of Social Sciences**

Aim and Scope: The aim of Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences is to contribute in the fields of social science and multidisciplinary studies with high standards of academics, to support the power of free scientific thought on a global perspective, to assist the development of professional organizations and individuals in national and international scales, to follow developments in the fields of social science and to create Turkish and English academic source for the fields.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences is an international double blind peer-reviewed journal that covers multidisciplinary studies in addition to the fields of social sciences such as Archeology, Anthropology, Psychology, Philosophical, Sociology, Geography, Literature, Linguistics, Educational Sciences, Business Management, Organizational Behavior, Entrepreneurship, Economics, Tourism Management, Statistics, Law, Political Science, Public Administration, International Affairs, Communication Sciences, General History, History of Art, Fine Arts, Sport Management and multidisciplinary studies. The languages of the Journal are Turkish, English and German.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences is published twice a year and is an international peer-reviewed journal.

Copyright: After publication, the copyrights of articles belong to Nevşehir Hacı Bektaş Veli University-Graduate School of Social Sciences. No material published in this journal may be reproduced, stored, transmitted or disseminated in any forms or by any means without obtaining written permission from Nevşehir Hacı Bektaş Veli University-Graduate School of Social Sciences. Legal and scientific responsibility for articles belongs to the authors themselves.

Editorial Correspondence and Subscription Address

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Graduate School of Social Sciences, 2000 Evler Mah. Zübeyde Hanım Cad. 50300 Nevşehir, TURKIYE
Tel:+90 384 2281000 Fax:+90 384 2281039
e-mail: sbedergi@nevsehir.edu.tr

Tel: +90 384 2133866 Fax: +90 384 2129883
Karasoku Mah. Meydan Sk.No.3 NEVŞEHİR

ISSN: 2146-782X

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, Index COPERNICUS International Veri Tabanı'nda indekslenmektedir. Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences is indexed in the Index COPERNICUS International.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, DOAJ Veri Tabanı'nda indekslenmektedir. Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences is indexed in the DOAJ.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, ASOS Index Veri Tabanı'nda indekslenmektedir. Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences is indexed in the ASOS Index Database.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi yılda iki kez yayınlanan uluslararası hakemli bir dergidir.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences is published twice a year and is an international peer-reviewed journal.

Cilt 3, Sayı 2, Ocak-Haziran 2014
Vol. 3, Number 2, January-June 2014

ISSN: 2146-782X

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ UNIVERSITY
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Sahibi (Owner)

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Adına
Prof. Dr. Filiz KILIÇ (Rektör/Rector)

Editör (Editor-in-Chief)

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü (Managing Editor)
Doç. Dr. Alper ASLAN

Eş Editör (Co-Editor)

Dr. Ahmet TANÇ

Sekreteryaya (Secretariat)

Habip İDİZ

Danışma Kurulu (Editorial Board)

- Prof. Dr. H. Bahadır AKIN (*University of Aksaray, Türkiye*)
Prof. Dr. Zeynep ASLAN (*University of Nevşehir Hacı Bektaş Veli, Türkiye*)
Prof. Dr. İsmail BEKÇİ (*University of Nevşehir Hacı Bektaş Veli, Türkiye*)
Prof. Dr. Celil ÇAKICI (*University of Mersin, Türkiye*)
Prof. Dr. Orhan ÇOBAN (*University of Selçuk, Türkiye*)
Prof. Dr. Emir ERDEN (*University of Nevşehir Hacı Bektaş Veli, Türkiye*)
Prof. Dr. Muhsin HALİS (*University of Manas, Kyrgyzstan*)
Prof. Dr. H. Bayram KAÇMAZOĞLU (*University of İnönü, Türkiye*)
Prof. Dr. Nimet KARATAŞ (*University of Nevşehir Hacı Bektaş Veli, Türkiye*)
Prof. Dr. Orhan KOCAGÖZ (*FOM University of Applied Sciences, Germany*)
Prof. Dr. Doğan N. LEBLEBİCİ (*University of Hacettepe, Türkiye*)
Prof. Dr. Selçuk MÜLAYİM (*University of Marmara, Türkiye*)
Prof. Dr. Fevzi OKUMUŞ (*The University of Central Florida, USA*)
Prof. Dr. Mahmut ÖZDEVECİOĞLU (*University of Erciyes, Türkiye*)
Prof. Dr. Çetin PEKACAR (*University of Nevşehir Hacı Bektaş Veli, Türkiye*)
Prof. Dr. Korkut TUNA (*University of İstanbul, Türkiye*)
Prof. Dr. Mustafa TÜMER (*Eastern Mediterranean University, Cyprus*)
Doç. Dr. Gül Gültekin DEMİR (*University of Ege, Türkiye*)
Doç. Dr. Mehmet Dursun ERDEM (*University of Erzincan, Türkiye*)
Dr. Daba Brata Narayan CHOWDHURY (*University of Plymouth, UK*)
Dr. G. Özlem AYAYDIN CEBE (*University of Nevşehir Hacı Bektaş Veli, Türkiye*)

Bu Sayının Hakem Listesi (List of Reviewers for Vol. 3 No. 2)

The Editor wish to thank the following reviewers for their anonymous evaluations of papers on which decisions were made from 1 January 2014 through 30 May 2014.

- Prof. Dr. Yusuf AKBULUT (*Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi*)
Prof. Dr. Mustafa Servet AKPOLAT (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*)
Prof. Dr. Tahsin AKTAŞ (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*)
Prof. Dr. Emir ERDEN (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*)
Prof. Dr. Zahide İMER (*Konya Ticaret Odası Karatay Üniversitesi*)
Doç. Dr. Veysel AYHAN (*Abant İzzet Baysal Üniversitesi*)
Doç. Dr. Şemsettin EDEER (*Anadolu Üniversitesi*)
Doç. Dr. Kenan GÜLLÜ (*Erciyes Üniversitesi*)
Doç. Dr. Mustafa GÜNDÜZ (*Yıldız Teknik Üniversitesi*)
Doç. Dr. Batuhan GÜVEMLİ (*Trakya Üniversitesi*)
Doç. Dr. Mustafa ŞANAL (*Erciyes Üniversitesi*)
Doç. Dr. Can Tansel TUĞÇU (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*)
Dr. Nurtuğ Barışeri AHMETHAN (*Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi*)
Dr. Gürhan AKTAŞ (*Dokuz Eylül Üniversitesi*)
Dr. Halil İbrahim ALPASLAN (*Marmara Üniversitesi*)
Dr. Duygu EREN (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*)
Dr. Bahar İŞİGÜZEL (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*)
Dr. İbrahim MAZMAN (*Kırıkkale Üniversitesi*)
Dr. Oğuz ÖCAL (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*)
Dr. Nilüfer Şahin PERÇİN (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*)
Dr. Şükran GÜNGÖR TANÇ (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*)
Dr. Özden TAŞĞİN (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*)
Dr. Atila TÜRKER (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*)
Dr. Nurbiye UZ (*Anadolu Üniversitesi*)
Dr. Handan YILDIZHAN (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*)

İÇİNDEKİLER (CONTENTS)

Sayfa
Page

Refugee Crisis Next Door: Turkey And The Syrian Refugees <i>Devrim ÜMİT</i>	1
İşgörenlerin Tükenmişlik Düzeylerinin İşten Ayrılma Niyeti Üzerine Etkisi: İstanbul'daki Seyahat Acentalarında Bir Araştırma <i>Zeynep ASLAN</i>	19
Turizm Sektöründe Çok Amaçlı Kullanılan Medikal Turizm: Bir Sağlık Kuruluşunda Araştırma <i>Ayhan SEYFULLAHOĞULLARI</i>	41
Yeşil Pazarlama Karmasına Yönelik Tüketici Tutumlarının Demografik Özelliklere Göre Farklaşması: Ahi Evran Üniversitesi Örneği <i>Suzan ÇOBAN ve Yahya SÖNMEZ</i>	65
Is There A Strong Long Run Relation Between Official and Black Market Exchange Rates? Panel Evidence from The Mena Countries <i>Ferit KULA ve Alper ASLAN</i>	83
Bilinçli Bir Sanat İzler Kitleleri İçin Alternatif Öğrenme Yöntemlerinin Sanat Eğitimindeki Önemi: Müze ve Sanat Galerileri <i>Ayfer UZ</i>	90
Obsidian And Its Significance For Cappadocian Pre-Pottery Neolithic <i>Fevzi Volkan GÜNGÖRDÜ</i>	103
İlköğretim Dergisinde Yayımlanan Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Makalelerin Değerlendirilmesi (1939-1966) <i>Mustafa GÜÇLÜ</i>	111
Yabancı Dil Öğretiminde Yapılandırmacı Kuram <i>Tahsin AKTAŞ ve Bahar İŞİGÜZEL</i>	128
Satranç Hikâyesinde Kişiler Dünyası <i>Bülent KIRMIZI</i>	146
KİTAP TANITIMI Türk Tezkirecilik Tarihinde Yeni Bir Sayfa: Azerbaycan Tezkirecilik Tarihi <i>Murat GÜR</i>	166

**TÜRK TEZKİRECİLİK TARİHİNDE YENİ BİR SAYFA:
AZƏRBAYCAN TƏZKİRƏÇİLİK TARİXİ**

Arş. Gör. Murat GÜR

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

muratgur@nevsehir.edu.tr

Türk edebiyatında Arap ve Fars biyografi yazıcılığı örnek alınarak başlayan şair tezkireleri yazma işi, XVI. yüzyıldan XX. yüzyıl başlarına kadar bir gelenek olarak devam etmiştir. Bu gelenek imparatorluk ile birlikte gelişen dil ve edebiyatın önemli temsilcilerinin unutulmamasını hatta onların isimlerinin bugüne kadar ulaşmasını sağlamıştır (Kılıç, 2011: 10). Bu yönüyle şair tezkireleri, yazıldıkları dönem üzerine yapılacak araştırmalar için vazgeçilmez birer kaynak niteliğindedir.

Özellikle Mustafa İsen ve Filiz Kılıç'ın çalışmaları ile söz konusu geleneğin Osmanlı sahasındaki gelişimi ve yüzyıllara göre değişen biçim, içerik, dil ve üslup özellikleri belirlenmiştir. Bu çalışmalar kendilerinden sonraki incelemeler için birer örnek oluşturmuştur. Vüsalə Musalı'nın *Azərbaycan Təzkiyəçilik Tarixi* başlıklı kitabı da, benzer şekilde, tezkire yazma geleneği hakkındaki araştırmaları Azerbaycan sahası Türk edebiyatına taşımaktadır. Burada, Musalı'nın söz konusu kitabı değerlendirilecek ve yapıtın edebiyat araştırmalarına katkısı tartışılacaktır.

Musalı'nın yapıtı dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm "Azərbaycan Təzkiyələrinin Nəşri Vəziyyəti və Tədqiq Tarixi" başlığını taşır. Bu bölüm kendi içinde iki alt başlığa ayrılmaktadır. Yazar, "Təzkiyələrin Nəşri Vəziyyəti və Problemləri" başlığı altında öncelikle Azerbaycan sahası şair tezkireleri hakkında Azerbaycan ve Türkiye'de yayımlanan kitapların ve hazırlanan tezlerin genel çerçevesinden bahseder. Daha sonra bu çalışmalarda ele alınan şair tezkiresi sayısını vurgular. Musalı'ya göre, bu kitaba kadar araştırmacıların üzerinde durdukları tezkire sayısı yaklaşık yirmidir. Oysa araştırmacı, bu sahada kırk altı tezkire tespit etmiştir.

Bu noktada, yazarın hangi yapıtları Azerbaycan tezkiresi saydığı önemlidir. Onun çıkış noktası tezkire yazarlarının millî mensubiyetleri olmuştur. Bu yüzden Musalı, tezkirelerin yazıldığı dil ve mekânı göz önünde bulundurmamış, Azerbaycanlı yazarların kaleme aldıkları yapıtları Azerbaycan tezkireleri olarak değerlendirmiştir. İlk bölümde yazar, bu tezkireleri sıraladıktan sonra, bunlar hakkındaki yayınları eleştirel bir bakışla değerlendirmiştir.

"Təzkiyələrin Tədqiq Tarixi" başlıklı ikinci alt bölümde Azerbaycan sahası tezkireleri hakkındaki incelemelerin bir tür bibliyografyası verilmektedir. Yazar, Silvestre de Sacy'nin 1798 tarihli makalesinden başlayarak günümüze kadar Azerbaycan sahası şair tezkireleri hakkında öne çıkan çalışmaları eleştirel

KİTAP TANITIMI

M. Gür / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
3(2014) 166-170

M. Gür / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 3(2014)
166-170

bir gözle değerlendirir. Musalı daha sonra Azerbaycanlı yazarlar tarafından yazılan kırk altı şair tezkiresi olmasına rağmen bunların yalnızca altı tanesinin Azerbaycan Türkçesinde yayımlandığına, dolayısıyla bu alandaki boşluğa dikkat çekerek yapılacak çalışmaların önemini vurgular.

Kitabın ikinci bölümü, “Azərbaycan Təzkiyələrinin Təsnifatı” başlığını taşımaktadır ve bölüm kendi içinde altı alt bölüme ayrılmaktadır. Burada Azerbaycan sahası şair tezkireleri, sırasıyla tezkirelerin nazım ve nesir dili, yapısı, kapsadıkları coğrafya ve zaman aralığı, yazıldıkları zaman ve mekân, tarihî yapıtların tezkire bölümleri ve tezkire özelliği taşıyan yapıtlar gibi başlıklar altında ayrı ayrı sınıflandırılmaktadır.

“Təzkiyələrin Nəzm Və Nəsr Hissələrinin Dili” başlığı altında Musalı, Azerbaycan sahası tezkirelerini nazım ve nesir bölümlerinin dili bakımından beş sınıfa ayırmaktadır. Bu sınıflandırma şöyledir: 1) Biyografi bölümü Türkçe yazılan ve yalnız Türkçe şiirlerden örnekler içeren tezkireler; 2) Biyografi bölümü Türkçe yazılan, hem Türkçe hem de Farsça şiir örnekleri içeren tezkireler; 3) Hem biyografi bölümünün hem de şiir örneklerinin Türkçe ve Farsça olduğu iki dilde yazılan tezkireler; 4) Biyografi bölümü Farsça yazılan, Türkçe ve Farsça örnekler içeren tezkireler; 5) Biyografi bölümüyle birlikte seçilen örneklerin de Farsça olduğu tezkireler (43).

Tezkire çalışmalarında böyle bir sınıflandırmanın ilk defa Musalı'nın bu yapıtında kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte Musalı, yalnızca, belirttiği sınıflara giren tezkirelerin adını vermekle yetinir ve sınıflandırması hakkında herhangi bir gerekçe sunmaz. Bu durum Musalı'nın yapıtı açısından bir eksiklik olarak düşünülebilir. Ne var ki, bu sınıflandırma ilham vericidir. Örneğin, yalnızca bu sınıflandırmadaki verilerden yola çıkılarak Azerbaycanlı yazarların hangi dönemlerde Farsça edebiyattan daha çok etkilendiği araştırılabilir. Dahası Anadolu sahasında Farsça tezkireler yazılmamasına rağmen, Azerbaycanlı yazarların neden bu tür metinler oluşturduğu Türk tezkirecilik geleneği açısından sosyolojik bağlamda irdelenebilir.

Musalı'nın bir diğer sınıflandırması, “Təzkiyələrin Strukturu” başlığını taşır. Burada yazar, Azerbaycan sahası şair tezkirelerini yapılarına göre sınıflandırır. Bu sınıflandırma ana hatlarıyla şu başlıkları taşır: tabaka, elifba, coğrafi ve kronolojik. Bunların yanı sıra yazar, sistemsiz yapıya sahip tezkirelerin yanında, içerdiği örneklerin türüne göre düzenlenmiş tezkirelerin de olduğunu dile getirir (44). Bu bölümde tezkirelerin yapısına dair bilgi vermekle yetinen Musalı, tek tek tezkirelere ayırdığı bölümlerde daha derin bir inceleme sunar.

“Təzkiyələrin Əhatə Etdiyi Coğrafiya Və Zaman” başlıklı üçüncü alt bölümde, tezkireler kapsadıkları zaman dilimi ve coğrafyaya göre sınıflandırılır. Coğrafi sınıflandırma Azerbaycan, İran, Orta Asya ve Osmanlı coğrafyalarında yer alan şairlerin biyografilerini içeren “ümumşərq” tezkireler, yalnızca Azerbaycan coğrafyasındaki şairleri ele alan “ümumazərbaycan” tezkireler ve belirli bir yörede yetişen şairlere yer veren “məhəlli” tezkireler olarak üç

bölümde incelenir. Zaman dilimi açısından da tezkireler, belirli bir zaman diliminde yetişen şairlere yer verenler ve herhangi bir zaman sınırlandırması içermeyenler biçiminde iki bölümde sınıflandırılır. “Təzkirələrin Yazıldığı Zaman Və Məkan” başlıklı dördüncü alt bölümde de yazar, tespit ettiği tezkirelerin yazıldıkları mekânlar hakkında bilgi verdikten sonra bu tezkireleri yüzyıl esasına göre sınıflandırır (54-59).

Beşinci alt bölüm, “Tarixi Əsərlərin Təzkirə Hissəsi” başlığını taşımaktadır. Yazar bu bölümde Mustafa İsen’in Osmanlı tezkirecilik geleneği hakkındaki düşüncelerinden yola çıkmıştır. İsen, *Tezkireden Biyografiye* adlı çalışmasında 16. yüzyılın sonuna kadar Osmanlı biyografi geleneğinde üç farklı uygulamanın olduğu dile getirir ve bunları şu şekilde belirtir: “1. Umumi tarihlerde yer alan biyografiler; 2. Şakaik, te’lif, tercüme ve zeyillerinde yer alan biyografiler; 3. Şuarâ Tezkirelerinde yer alan biyografiler” (İsen, 2010: 8). Musalı, bu tespit doğrultusunda yaptığı araştırmalarda Azerbaycanlı yazarların da bazı tarih kitaplarında şairlere ayrıntılı olarak yer verdiği sonucuna ulaşmıştır (59).

Musalı, “Təzkirə Xarakterli Əsərlər” başlığı altında, tezkire özelliği gösteren yapıtları sıralar ve içeriklerinden söz eder. Ona göre 20. yüzyılın ortalarından itibaren Azerbaycan’da tezkire olarak adlandırılmasa da tezkire özelliği taşıyan yapıtlar oluşturulmuştur. Bunların önceki tezkirelerden en önemli farkı, biyografik bilginin daha az olması ve şiir örneklerine daha çok yer verilmesi, başka bir deyişle antoloji özelliği gösteriyor olmasıdır (68-69).

Musalı’nın yaptığı bu sınıflandırmalar Türk tezkirecilik geleneği açısından çalışmanın özgün yanlarından birini oluşturmaktadır. Osmanlı sahası şair tezkireleri hakkındaki çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, Azerbaycan sahası tezkireleri ile benzer özellikleri taşıdıkları gözlemlenebilmektedir. Ne var ki, yapılan çalışmalarda Osmanlı tezkirelerinin yapısal özelliklerine değinilmesine rağmen, sınıflandırma genel olarak yüzyıl esasına göredir. Oysa Musalı’nın çalışması farklı açılardan sınıflandırmalara yer vererek tezkirelerin özgün yanlarının ortaya çıkmasına olanak sağlamaktadır. Bu yüzden Musalı’nın söz konusu kitabının kendinden sonraki çalışmalar için yenilikçi bir yöntem önerdiği söylenebilir. Üstelik bu öneri, Osmanlı tezkireleri ile Azerbaycan tezkirelerinin karşılıklı olarak ele alındığı “Azərbaycan Təzkirəçiliyinin Spesifikası və Osmanlı Təzkirələri ilə Fərqli və Oxşar Xüsusiyyətləri” başlıklı bölümde daha belirgin hâle gelir.

Sınıflandırma bölümünde de Azerbaycan sahası şair tezkirelerinin Osmanlı tezkireleri ile benzer ve farklı noktalarına değinmiş olan Musalı bu bölümde, daha ayrıntılı olarak bu noktaları irdelemektedir. Bu açıdan öncelikle “Osmanlı Təzkirəçiliyinə Qısa Rakurs” başlığı altında Osmanlı tezkirecilik geleneğinin tarihsel gelişimi ve genel özellikleri hakkında bilgiler verir. Daha sonra “Azərbaycan və Osmanlı Təzkirələrinin Fərqli Və Oxşar Xüsusiyyətləri” başlığı altında ayrıntılı bir karşılaştırma yapar.

KİTAP TANITIMI

M. Gür / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
3(2014) 166-170

M. Gür / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 3(2014)
166-170

Burada yazar, ilk olarak, yüzyıllara göre Azerbaycan ve Osmanlı tezkirelerinin yazılma dinamikleri üzerinde durur. Her iki sahada geleneğin başlangıcı aynı yüzyıl olmasına rağmen Osmanlı tezkirecilik geleneği 19. yüzyılda büyük ölçüde sona ermiş ve 20. yüzyılda yalnızca bir örnek verilmiştir. Oysa Azerbaycan'da bu geleneğin 21. yüzyıla kadar sürdüğü görülmektedir. Üstelik Anadolu sahasında yazılan otuz iki tezkire bulunurken Azerbaycan sahasında kırk bir yazarın, kırk altı tezkiresi olduğu Musalı'nın bu ayrıntılı çalışmasıyla gün yüzüne çıkmıştır. Yazar her iki sahaya ait tezkireleri yüzyıl esasına göre oluşturduğu bir grafikte gözler önüne sermiştir (83).

Ayrıca yazar, bu bölümde Osmanlı ve Azerbaycan sahası tezkirecilerinin karşılıklı etkileşimini gösteren ilginç bir tespitte bulunur. Ona göre, 16. yüzyıl Osmanlı tezkirecilerinden Beyani, Sam Mirza tezkiresinden alıntılar yapmış ama yapıtın adını kendi tezkiresinde anmamıştır (86). Musalı, Beyani'nin davranışını yorumlar, bunun arkasında yatabilecek nedenleri tartışır. Dahası, Sam Mirza tezkiresinin nerede bulunduğunu bildirir. Bu açıdan söz konusu iki tezkire karşılıklı bir inceleme için meraklı ve ilgili araştırmacıları beklemektedir.

Musalı, çalışmasında ayrıca, Azerbaycan ve Osmanlı tezkirelerini yapısal açıdan karşılaştırmıştır. Ona göre, her iki gelenek de Herat ekolünün etkisi altında gelişmesine rağmen, kendilerine özgü yapılarda tezkireler meydana getirilmiştir. Bu bölümde örneklerle geleneğin birbirinden renkli yönlerinin altı çizilmektedir. Örneğin, yalnızca kadın şairlere dair kaleme alınmış, "Nüqli-mælis" başlığını taşıyan tezkire kayda değerdir. 19. yüzyılın ilk çeyreğinde oluşturulan bu yapıtta yalnızca kadın şairlere yer verilmesi ilgi çekicidir. Tezkire, kadınların edebiyat geleneğindeki araştırılması açısından önem taşımaktadır.

Türk tezkirecilik geleneği açısından Musalı'nın vurguladığı dikkate değer bir diğer nokta da "otobiyografik tezkire" olarak adlandırılabilir nitelikteki tezkirelerdir. Yazar, Mir Möhsün Nəvvab ve Yəhya Şeyda'nın tezkirelerini oluştururken çağdaşı olan şairlerin hayat hikâyelerini "şairlerin kendilerine" yazdığını ve şiirleri de onlara seçtiğini dile getirir (88). Daha önceki çalışmalarda değinilmeyen bu yöntemin de Azerbaycan tezkirecilik geleneğine özgü olduğu anlaşılmaktadır.

Musalı, çalışmanın boyutunu tezkirelerin kapsadıkları coğrafyaya da taşır. Azerbaycanlı şairler hakkında bilgi veren Osmanlı tezkireleri ile Osmanlı şairleri hakkında bilgi veren Azerbaycan tezkirelerinin dil özelliklerini karşılaştırır. Azerbaycan tezkirelerinin büyük bir bölümü Farsça yazılmış olmasına rağmen, Osmanlı tezkireleri Türkçe yazılmıştır. Musalı'ya göre dil açısından en büyük farkın bu olduğu söylenebilir (88-89). Musalı bu karşılaştırmaların sonucu olarak Azerbaycan ile Osmanlı sahasındaki tezkirelerin arasında benzerlikten çok farklılıkların olduğunu dile getirir (90). Bu tespitleriyle yazarın iki sahaya ait tezkireler hakkında yapılacak karşılıklı araştırmalar için bir yol haritası çizildiği söylenebilir.

Musalı'nın çalışmasının asıl odak noktasını "Azərbaycan Təzkiyəçiliyinin İnkişaf Mərhələləri" başlığını taşıyan dördüncü bölüm oluşturmaktadır. Yazar bu bölümü yüzyıllara göre alt başlıklara ayırmaktadır. Her bölümde o yüzyılda yazılan şair tezkireleri ayrıntılı olarak ele alınır. Bu tezkirelerin yazarları, yazıldıkları zaman, kapsadıkları coğrafya hakkında bilgiler verilir. Dahası Musalı, tezkirelerin dil özelliklerine, biyografisi verilen yazarlara da değinmiştir. Üstelik tezkirelerde aynı yazarlar hakkında verilen benzer ve farklı bilgiler tartışılmıştır. Bunlara ek olarak her tezkire yapısal açıdan irdelenmiş, bu tezkirelerin nasıl bölümlendiği hakkında derin incelemeler yapılmıştır. Ayrıca yazar ele aldığı her tezkirenin tespit edilen nüshalarının hangi kütüphanelerde olduğu hakkında bilgi vermiştir. Azerbaycan sahasına ait kırk bir şair tezkiresi bu şekilde incelenmiştir.

Bakü Devlet Üniversitesi Kütüphanecilik ve Enformatik Fakültesi öğretim üyelerinden Vüsalə Musalı'nın *Azərbaycan Təzkiyəçilik Tarixi* başlıklı bu çalışması, her şeyden önce Azerbaycan sahası tezkirelerini bir bütün olarak inceleyen ilk çalışma olması açısından önemlidir. Yazar, Azerbaycan sahasında şimdiye dek tespit edilen bütün tezkireleri kronolojik bir düzende inceleyerek Azerbaycan sahası şair tezkireciliğinin bir tarihini sunmaktadır. Ayrıca, özellikle tezkirelerin sınıflandırılmasındaki özgünlüğü nedeniyle bu yapıtın Osmanlı şair tezkireleri hakkında yapılacak çalışmalar için de bir örnek oluşturabileceği söylenebilir. Dahası Musalı, kitabında, alandaki, bu yazıda da bazı örnekleri verilen birçok eksikliğe dikkat çekmiştir. Bu yönüyle de kitap kendinden sonraki araştırmalar için doldurulmayı bekleyen sayfalar açmaktadır.

KAYNAKÇA

- İsen, M. (2010). *Tezkireden Biyografiye*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Kılıç, F. (2011). "Edebiyat Tarihimizin Vazgeçilmez Kaynakları: Şair Tezkireleri". *Klasik Türk Edebiyatının Peşinden*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Musalı, V. (2012). *Azərbaycan Təzkiyəçilik Tarixi*. Bakü: Elm və Təhsil.